

А.Й. Дерев'янчук,
кандидат технічних наук, професор,
О.Ф. Супрун
Сумський державний університет

ПРОБЛЕМА УСПІШНОСТІ СТУДЕНТІВ ВІЙСЬКОВИХ КАФЕДР: МОТИВАЦІЙНИЙ АСПЕКТ

В статті розглядаються шляхи підвищення мотивації і стимулювання у підготовці офіцерів запасу на кафедрі військової підготовки, подані приклади різнорівневих мотиваційних стимуляторів формування навчальної активності студентів. Проводиться аналіз проблеми і знаходження шляхів її вирішення з максимального наближення теоретичної підготовки до спроможності її практичного використання в поєднанні із збільшенням уваги до мотивації студентів на отримання звання офіцера запасу і навчання на військовій кафедрі. Проводиться дослідження, де запропоновано термін «рівень мотиваційних стимуляторів», як елемент і структура елементів безпосередньої мотивації до навчання військовій спеціальності. Визначаються способи активізації пізнавальної мотивації слухачів військових кафедр при їх оптимальному поєднанні на різних етапах навчання разом із стимулюванням. Розглядаються критерії мотивації успішності в учинні їх орієнтація в навчально-виховному процесі. Впровадження системи багаторівневих мотиваційних стимуляторів формування навчальної активності студентів, досвід використання яких започатковано на кафедрі військової підготовки Сумського державного університету. Зроблено висновок, що для підвищення ефективності навчання обов'язково слід сформувати й розробити для студентів відповідні мотиваційні стимулятори формування успішної діяльності, які формують і поступово розвивають професійний інтерес та культуру фахової управлінської діяльності в цілому. Пропонується конкретні заходи з якісної підготовки військових фахівців для потреб Збройних Сил України, як визначального чинника успішних дій у виконанні АТО і важливим стратегічним ресурсом зміцнення держави на внутрішній і міжнародній арені, забезпечення незалежності і національних інтересів України.

Ключові слова: мотивація, стимуляція, симулятор, офіцер запасу, кафедра військової підготовки.

Постановка проблеми: Найчастіше питання сьогодення, яке постає перед Збройними Силами України (ЗСУ) в цілому і у військовій освіті зокрема це – підготовка військових фахівців у скорочені терміни. Таке твердження обґрунтоване необхідністю нейтралізації загроз національним інтересам України (анексія Криму Російською федерацією, тероризм і сепаратизм на сході України) і вимагає від військової освіти здійснення комплексу заходів з укріплення безпеки і обороноздатності держави.

За роки незалежності держави військова освіта потерпала від реформ, що в повній мірі вплинули на підготовку офіцерських кадрів.

Так, з одного боку були ліквідовані спочатку військові училища, а з іншого цілі військові інститути (факультети), які вже налагодили більш-менш добру матеріальну базу, мали висококваліфікований науково-педагогічний потенціал.

Потреба у військових фахівцях різного профілю змусило керівництво ЗСУ відкрити кафедри військової підготовки при університетах, де студенти навчаються за програмою офіцерів запасу на платній основі.

На даний момент якісна підготовка військових фахівців для потреб ЗСУ є визначальним чинником успішних дій у виконанні антитерористичної операції (АТО) і важливим стратегічним ресурсом зміцнення держави як всередині, так і на міжнародній арені, забезпечення незалежності і національних інтересів.

На теперішній час у кожному обласному центрі формуються підрозділи територіальної оборони до яких відмобілізовують і офіцерів запасу – випускників кафедр військової підготовки цивільних університетів.

Якщо взяти до уваги те, що озброєння і військова техніка (ОВТ) постійно удосконалювалися і ускладнювалась їх будова і експлуатація, то на даний момент ОВТ, які перебували у бойових діях у зоні АТО потребують ремонту і відновлення. За даних обставин питання підготовки офіцерів запасу, як військових фахівців, займає пріоритетне місце.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд публікацій (рамки статті не дозволяють зупинитися більш детально на позиціях усіх авторів з даної проблеми), в яких започатковано розв'язання даної проблеми показав, що питанню загально-теоретичних положень мотивації навчання можна знайти у працях В. В. Давидова, В. І. Власової, С. С. Занюка, О. Кислюка, С. Д. Максименка, А. К. Маркової і інших.

Проблеми мотивації і стимулювання у ВНЗ і у деяких силових структурах присвячені праці [1-5]. У працях [6-9] започаткований підхід до підвищення мотивації студентів ВНЗ і кафедри військової підготовки Сумського державного університету при вивченні військово-технічних дисциплін.

Мета статті. Серед пропозицій, спрямованих на вирішення поставленої проблеми, є як цілком реальні, так і нереальні.

На наш погляд, зараз головною метою є проведення аналізу проблеми і знаходження шляхів її вирішення: максимальне наближення теоретичної підготовки до спроможності її практичного використання в поєднанні із збільшенням уваги до мотивації студентів на отримання звання офіцера запасу і навчання на військовій кафедрі.

Ми не претендуємо на те, щоб дати готові рекомендації вирішення всіх проблем військової освіти в цивільному вузі. На думку авторів сьогодні дуже актуалізувались проблема підготовки офіцерів запасу, ключовим елементом якої є мотивація і стимуляція оволодіння військовою спеціальністю слухачів кафедр військової підготовки.

Студент який заплатив за навчання добросовісно два роки відвідує заняття щоб отримати первинне військове звання офіцера «молодший лейтенант» і використовує це у власних інтересах з метою подальшого працевлаштування у силових структурах держави.

Така позиція випускників, звісно не відповідає вимогам, які повинен мати офіцер під час проходження служби у військах, які проводять або будуть проводити військові операції.

Такий стан справи спонукав нас провести дослідження, де запропоновано термін «рівень мотиваційних стимуляторів», як елемент і

структура елементів безпосередньої мотивації до навчання військової спеціальності.

Отже, пошук доцільних рішень на поставлену проблему визначає **актуальність і мету** статті.

Виклад основного матеріалу. Будемо розглядати тільки ті фактори, які безпосередньо пов'язані з діяльністю науково-педагогічних працівників (НПП) з одного боку і тих, що навчаються – з іншого.

Отже, виходячи із сказаного вище, визначаємо, що головним у процесі учіння як зі сторони НПП, так і зі сторони слухачів є отримання ними знань. Тобто НПП шукають оптимальні педагогічні технології, які передбачають всіляке підвищення мотивації та активності майбутніх офіцерів запасу у процесі учіння, що є основним шляхом вирішення проблем навчально-виховного процесу.

З боку слухачів існує теж проблема, яка полягає в умові «хотіти», що забезпечується тим, що рівень успішності знань кожного слухача отримує оцінку, яка супроводжується відповідними стимулами. Автори спробували використати технологію «дерева» для дослідження мотиваційної діяльності як базового комплексу фахового і національно-патріотичної діяльності кафедр військової підготовки. Дерево «Умова успішної роботи ППС», яке наглядно показує всі складові названої проблеми надано на рис. 1.

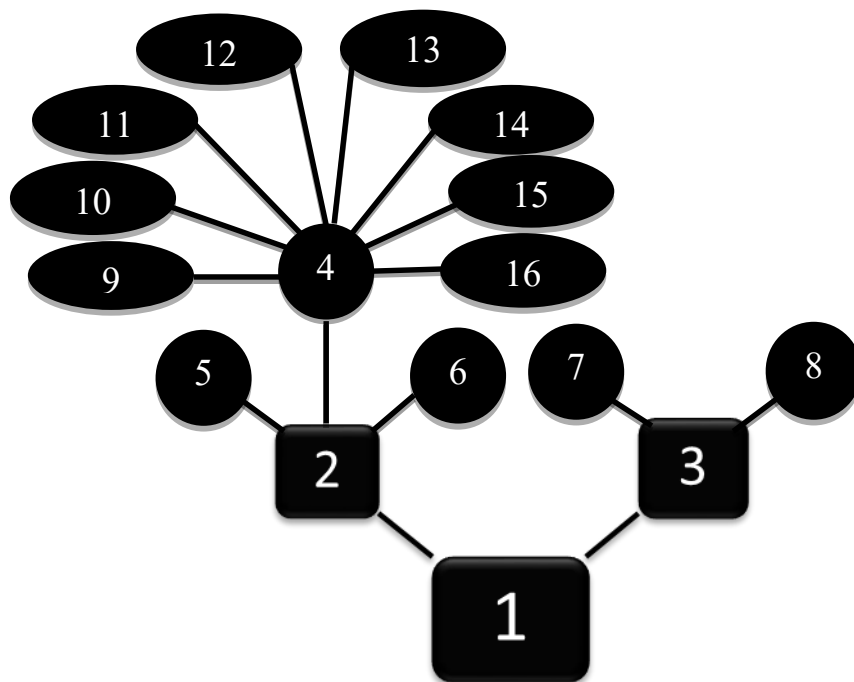

Рисунок 1. – Дерево «Умови успішної роботи НПП»:

1 – успішна робота ППС; 2 – здатність ППС; 3 – хотіння; 4 – знання; 5 – уміння; 6 – успішність; 7 – оцінка; 8 – мотивування і стимулювання; 9 – кого вчити; 10 – для чого вчити; 11 – скільки вчити; 12 – чому навчати; 13 – де навчати; 14 – як вчити; 15 – кому вчити; 16 – чим (за допомогою чого) вчити.

Очевидно, що по кожній проблемі, включеній до дерева, може бути запропоновано декілька способів її вирішення, то із усієї сукупності можливих рішень залишимося на тих, які, на наш погляд, найбільш суттєві, і

пройшли апробацію на кафедрі військової підготовки Сумського державного університету.

Мотивація і стимуляція (див. рис. 1 поз. 8) вважаються однією із основних умов ефективності процесу учіння майбутніх офіцерів запасу.

Почнемо з того, що потреби ініціюють діяльність, підтримують її, та сприяють її припиненню. Але потреби не безпосередньо спонукають слухачів діяти, а лише усвідомлюючись через мотиви, та поєднуючись із ситуаціями та умовами в яких можливо їх задоволення. Таким чином, мотив є психологічною формою вияву потреби, конкретизацією потреби у відповідності до умов та способів її задоволення. В той же час мотивація – це процес усвідомлення потреби, її визначення, результатом цього процесу є мотив.

Розуміючи співвідношення понять потреба, мотив, мотивація, ми можемо дослідити окремі їх прояви: потребу в досягненні та мотив досягнення в процесі учіння майбутніх офіцерів.

Потреба в досягненні – це прагнення майбутнього офіцера запасу покращувати результати своєї діяльності, вдосконалювати вміння та здібності, ставити все більш складні цілі, отримувати творчі результати.

Основні компоненти цієї потреби: прагнення до успіху; уникнення невдачі.

Розглядаючи природню сутність мотивації неможна не відмітити критерії успішності мотивації, тобто мотивації досягнення успіху учіння майбутніх офіцерів запасу.

Критерій мотивації успішності в учінні, можуть бути орієнтовані на: завдання (наприклад, рівень майстерності, як результат діяльності – розбірка, складання затвору, перевірка прицільних пристроїв, складання бойових зарядів);

людину (наприклад, порівняно з колишніми власними досягненнями); інших (наприклад, порівняння с досягненнями інших слухачів взводу, курсу, як в ситуації змагань).

Саме тому, на нашу думку, доцільним є введення відповідно системи багаторівневих мотиваційних стимуляторів формування навчальної активності студентів, досвід використання яких започатковано на нашій кафедрі.

Отже, організація навчальної роботи, керівництво нею у контексті сказаного – це відповідальна й складна робота НПП і слухача.

Дослідження показало, що ефективність учіння майбутніх офіцерів запасу підвищується при використанні способів активізації пізнавальної мотивації при їх оптимальному поєднанні на різних етапах навчання разом із стимулюванням.

Стимулювання навчально-пізнавальної діяльності майбутніх офіцерів запасу у сучасному розумінні означає спонукування їх до активної навчально-пізнавальної діяльності, підштовхування до неї, заохочування.

Із сказаного вище впливає, що мотивація і стимуляція у процесі учіння виступає у навчально-виховному процесі як одне ціле. Назвемо його як мотиваційно-стимуляційний компонент у процесі учіння.

Розкриємо сутність названого компонента більш детально. Почнемо з того, що у результаті застосування правильних методів мотивації і стимуляції на слухачів у процесі нового матеріалу виникає реакція очікування, позитивний стан, виробляється позитивна установка на сприйняття нових знань і сприяє реалізації своїх знань і вмінь у майбутньому.

Слід зазначити, що протікання процесу навчання неможливе без взаємодії співробітництва, партнерства між НПП і слухачами, їх діяльностями. Взаємодія передбачає безпосередні контакти НПП і їх слухачів, дія яких може поширюватись у часі і просторі. У будь-якому випадку головним є те, що ці контакти сприяли стимулюванню, активізації навчально-пізнавальної діяльності, її організації. І це досить суттєво: без інтересу до навчального процесу, навчального матеріалу, слухач не буде працювати ні на заняттях ні поза аудиторією.

Додамо до сказаного, що НПП повинен викликати інтерес до себе, своєї дисципліни, до заняття, яке він проводить.

Структура мотивів досить суттєво змінилася за останній час, з'явилися установки, породжені сучасною військово-політичною ситуацією у державі: ставлення до рівня здобутих знань, професійного статусу, кар'єри, матеріального становища тощо.

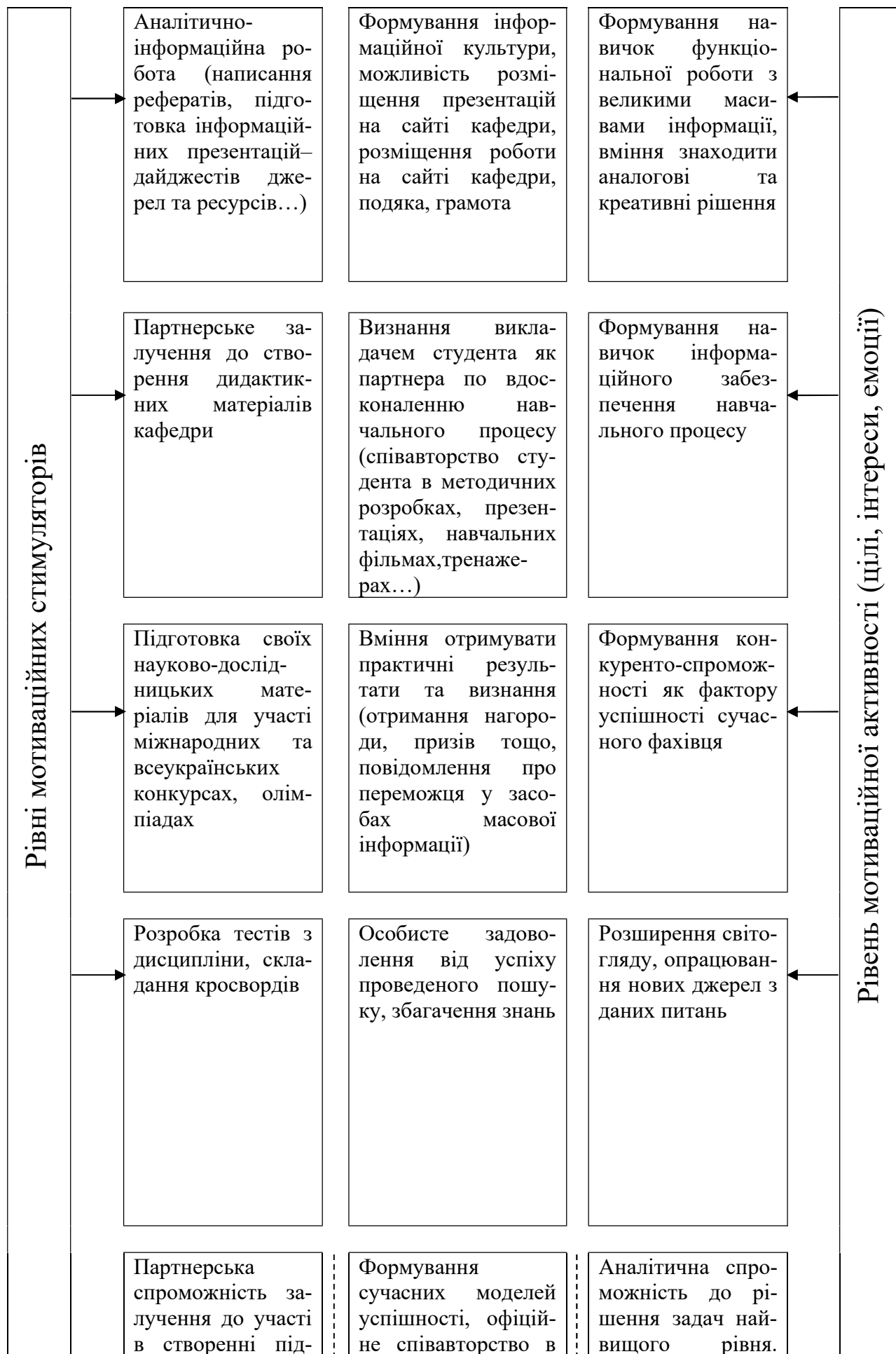
З'явився новий для сучасних випускників мотив, такий як можливість працевлаштування не тільки у військових структурах Збройних Сил, але й у інших силових структурах.

Серед усього різноманіття мотиваційних стимуляторів виділимо тільки ті, які з успіхом пройшли апробацію на кафедрі та наведені на рис. 2

Отже, виходячи з положень рис. 2, їх аналізу зробимо висновок, що ефективність процесу учіння, тобто оволодіння знаннями, забезпечується діяльністю НПП та майбутніх офіцерів запасу, що сприяють на розробку на використання такого змісту, форм, методів і засобів навчання, які сприяють підвищенню інтересу, активності, творчої самостійності студентів у засвоєнні знань, формуванні умінь та навичок, використання їх на практиці.

Проведені дослідження показують, що у процесі учіння майбутніх офіцерів запасу мають місце великі незадіяні резерви, про що свідчать рівні мотивації досягнення, а аналіз основних проблем у працях вітчизняних і зарубіжних науковців з проблем мотивації вказує на різноманіття підходів до їх розв'язання.

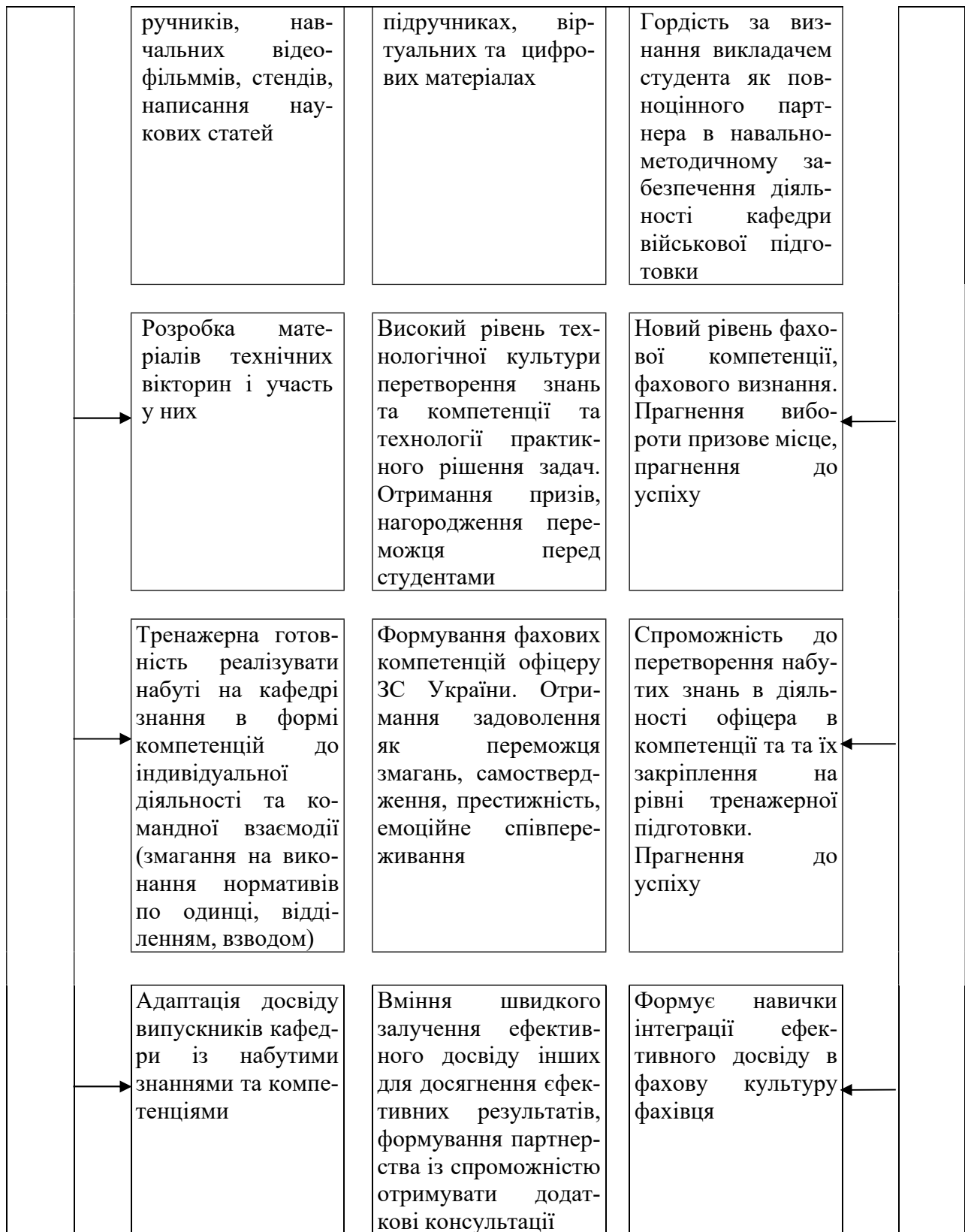

Рисунок 2. - Система різнорівневих мотиваційних стимуляторів, що сприяють підготовці офіцерів запасу (досвід кафедри військової підготовки СумДУ).

На підтвердження викладеного, наведемо приклад застосування у навчальному процесі спрощеного електронно-механічного симулятора наведення гармати на ціль при стрільбі прямою наводкою (рис.3).

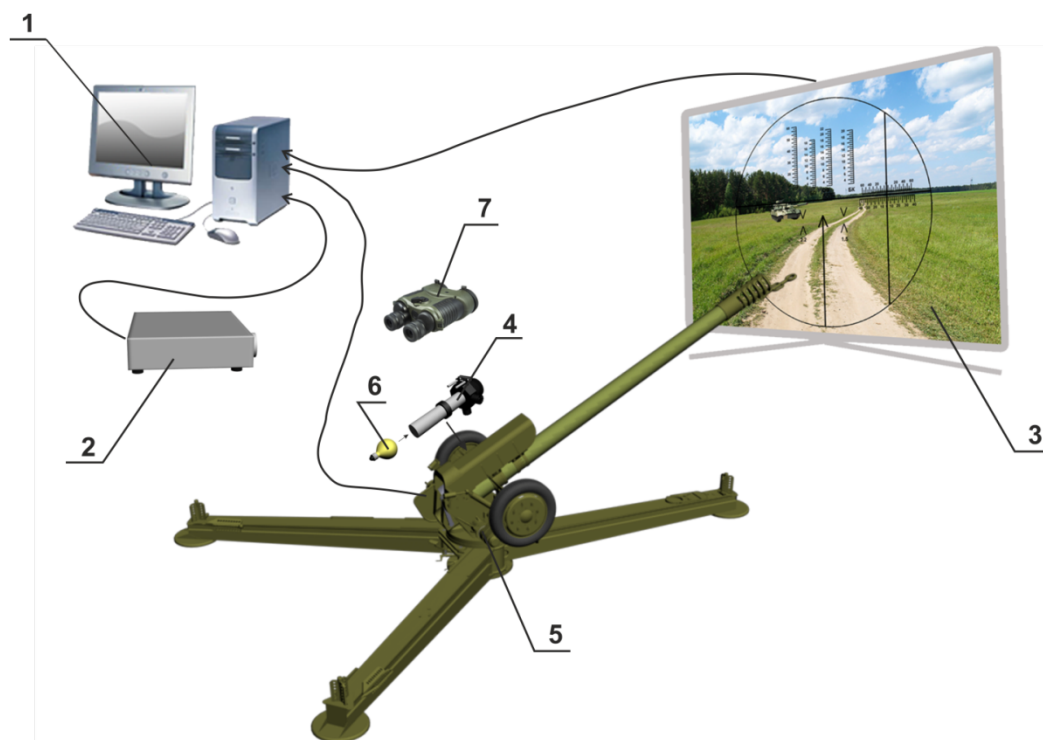

Рисунок 3. – Загальна схема симулятора:

1 – комп'ютер; 2 – мультимедійний проектор; 3 – екран; 4 – приціл типу ОП4М; 5 – гармата або її макет; 6 – потужне джерело світла; 7 – бінокль командира гармати;

Відомо, що відпрацювання студентами практичних питань відкриває для них нове, збуджує цікавість, сприяє засвоєнню навчального матеріалу і оволодінню практичними навичками.

Симулятор, схема якого подана на рис.2 дозволяє не тільки оволодіти первинними практичними навичками у прицілюванні послідовно кожним студентом, але й надає можливість для всього взводу спостерігати за діями своїх колег, вносити свої коментарі, вибирати раціональні варіанти вирішення вогневого завдання.

Досвід проведення занять підтверджує, що застосування таких симуляторів на заняттях виступає сильним мотиваційним стимулом до успішного оволодіння професійною діяльністю майбутнього військового фахівця.

Додамо, навіть незначне застосування мотиваційних симуляторів, наведених в Рис.2, дає приріст у рівні знань від 15 до 20 відсотків у залежності від загально-інженерної підготовки слухачів (рис.4)

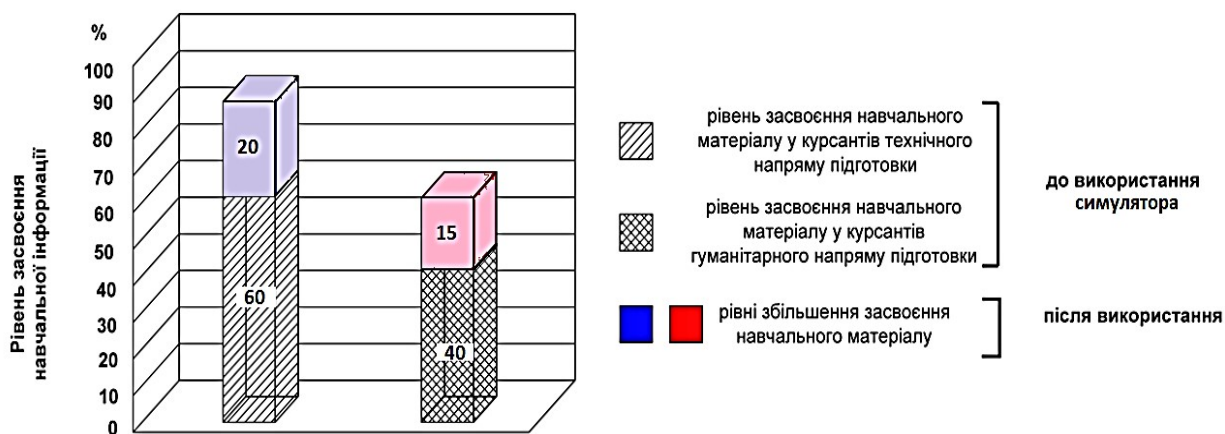

Рисунок 4. – Вплив застосування симулятора на рівень засвоєння навчальної інформації

Висновки та перспективи подальших досліджень. Стимулювання здатності студента до підвищення ефективності майбутньої професійної діяльності у військах вбачається у постійному удосконаленні й упровадженні у навчальний процес нових форм і методів навчання. Для підвищення ефективності навчання обов'язково слід сформувавши й розробити для студентів відповідні мотиваційні стимулятори формування успішної діяльності, які формують і поступово розвивають професійний інтерес та культуру фахової управлінської діяльності в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Артюшин Г.М.* Актуальні проблеми вищої професійної підготовки військових кадрів. / Г.М. Артюшин // Військова освіта: зб. наук. пр. №9 – К.: ГУКП НМЦВО МОУ, 2001. – С. 123–128.
2. *Белевцев В.В.* Организация процесса профессиональной подготовки студентов ВУЗа на военной кафедре: дисс. канд. пед. наук: 13.00.08 / В.В. Белевцев – Ставрополь, 2003. – 181 с.
3. *Демент М.О.* Сформованість професійної діяльності в ході педагогічного експерименту майбутніх офіцерів державної служби України з надзвичайних ситуацій. / М.О. Демент // Вісник ЛДУ БЖД 2013. – №7. – С. 254–260.
4. *Москаленко А.П.,* Професійна мотивація працівників органів внутрішніх справ: вивчення та корекція: науково-практичний посібник / А.П.Москаленко, Д.О. Кобзін, А.А. Стародубцев, В.О.Соболев. – Х.: Вид. ХНУВС, 1999. – 98 с.
5. *Морозов С.М.* Педагогічні засади професійної підготовки офіцерів запасу у вищих навчальних закладах: зб. наук. праць / С.М. Морозов. – Х.: НАДПСУ, 2013. – №1(66) – С. 127–137.
6. *Пантелеймоненко Ю.А.,* Педагогічні умови розвитку у студентів мотивації навчання. / Ю.А Пантелеймоненко., І.С. Тодорова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.uccu.org.ua/bitstream>.
7. *Дерев'янчук А.Й.* Визначення показників рівня засвоєння навчального матеріалу при вивченні військово-технічних дисциплін / А.Й. Дерев'янчук // Військова освіта. – 2013. – № 1. – С. 25–29.

8. Дерев'янчук А.Й. Вплив інтерактивних тренажерних засобів навчання на ефективність засвоєння навчального матеріалу при вивченні військово-технічних дисциплін. / А.Й. Дерев'янчук, Д.Р. Москаленко.// Проблемні питання розвитку ОВТ: зб. наук. пр. № 12 – К.: ЦНДІ ОВТ ЗСУ, 2013.

9. Дерев'янчук А.Й. Мультимедійні віртуальні тренажери як фактор формування партнерської освіти при підготовці офіцерів запасу в університетах / А.Й. Дерев'янчук // Імідж сучасного педагога. – 2012. – №2 (121.) – С. 41–45.

А.Й. Дерев'янчук,
кандидат технічних наук, професор,
О.Ф. Супрун,
Сумської державний університет

ПРОБЛЕМА УСПЕВАЕМОСТИ СТУДЕНТОВ ВОЕННЫХ КАФЕДР: МОТИВАЦИОННЫЙ ВЫБОР

В статье рассматриваются пути повышения мотивации и стимулирования в подготовке офицеров запаса на кафедре военной подготовки, представлены примеры разноуровневых мотивационных стимуляторов формирования учебной активности студентов. Проводится анализ проблемы и нахождения путей ее решения с максимального приближения теоретической подготовки к способности ее практического использования в сочетании с увеличением внимания к мотивации студентов на получение звания офицера запаса и обучение на военной кафедре. Проводится исследование, где предложен термин «уровень мотивационных стимуляторов», как элемент и структура элементов непосредственной мотивации к обучению военной специальности. Определяются способы активизации познавательной мотивации слушателей военных кафедр при их оптимальном сочетании на разных этапах обучения вместе со стимулированием. Рассматриваются критерии мотивации успеваемости, их ориентация в учебно-воспитательном процессе. Внедрение системы многоуровневых мотивационных стимуляторов формирования учебной активности студентов, опыт использования которых начато на кафедре военной подготовки Сумского государственного университета. Сделан вывод, что для повышения эффективности обучения обязательно следует сформировать и разработать для студентов соответствующие мотивационные стимуляторы формирования успешной деятельности, которые формируют и постепенно развивают профессиональный интерес и культуру профессиональной управленческой деятельности в целом. Предлагается конкретные меры по качественной подготовке военных специалистов для нужд ВСУ, как определяющего фактора успешных действий в исполнении АТО и важным стратегическим ресурсом укрепления государства на внутренней и международной арене, обеспечение независимости и национальных интересов Украины.

Ключевые слова: мотивация, стимуляция, симулятор, офицер запаса, кафедра военной подготовки.

A. Derevjanchuk,
candidate of technical sciences, professor,
O. Suprun
Sumy state University

THE PROBLEM OF STUDENT MILITARY DEPARTMENTS: MOTIVATIONAL CHOICE

The article discusses ways to increase motivation and encouragement in the preparation of reserve officers in the Department of military training, examples of multi-level motivational factors shaping educational activity of students. The analysis of problems and finding solutions with the maximum theoretical training to the ability of its practical use in combination with increased attention to the motivation of students to receive the rank of officer safety and training at the military Department. The research is carried out where it is proposed the term "level of motivational stimulants" as an element of the structure and members of the immediate motivation for learning the military profession. Identifies ways to enhance the cognitive motivation of students of military departments at their optimal combination at different stages of the study, together with incentives. Examines the criteria of motivation their orientation in the educational process. The introduction of a system of multi-level motivational factors shaping educational activity of students, the experience of which started at the military Department of Sumy state University. It is concluded that to improve the effectiveness of training should form and develop for students appropriate motivational factors shaping successful activities that form and gradually develop professional interest and culture of professional management activities in General. Proposes specific measures of quality of training of military specialists for the needs of the Armed Forces Of Ukraine, as a determinant of successful actions in the execution of the ATO and important strategic resource for the strengthening of the state in domestic and international arena, providing independence and national interests of Ukraine.

Keywords: motivation, stimulation, simulation, officer safety, the Department of military training.